

בעזרת השם יתברך

וועד העירוב

220 - 2 עמודים

תשובות הריב"ש

דטעם שהוא שכירות רעועה
משר העיר הוא מפני שאינו
יכול לסלקם, ולכן הוי רק
כשכירו ולקיטו
(עיין מס' 700 שבמדינתנו
ניו יארק יש להממשלה
הכוח לסלק התושבים
מביתם)

להשכיר הרשות. צדון זה ודאי אין יכול לטלוק מן הדין הכותים הבה מצחיהם. אלא שיש ללמד זכות על זה ממ"ש הרשב"א וז"ל⁹ שאפילו לא היה משכיר יכול לטלוק, אם היה צמה שהשכיר שום תפיסת יד שהיו לו קצת כלים או אפי' אין לו אלא שיש לו רשות להניח שם שום כלים שוכרין אפי' מן המשכיר שאינו גרוע משכירו ולקטנו עכ"ל¹⁰.*

וא"כ צדון זה י"ל שכיון שדבר ידוע שהאדון יכול להניח כלים בצמי אגסיו ואין מוחה בידו ואין זה שלא דין שכן נהגו א"כ לא גרע משכירו ולקטנו ויכול להשכיר הרשות כדאמר¹¹ בעובדא דהמן צד קאסק שלא היה רוצה להשכיר ואמרו ליזיל חד מיניהו ונשאיל מיניה דוכתא וימיב ציה מידי והיה ליה כשכירו ולקטנו. ואחרי כי מה שאוסר הכותי אינו מן הדין, שהרי דירת הכותי¹² אינה השוכה דירה אלא משום גזרה כדי שלא ישכנו כותי עמהן שלא ילמדו ממעשיו. וגם פנין הערוצ עגמו לדבנן, ואמרו¹³ הלכה כדברי המיקל בערוצ. מה יש לדון להקל בענין זה לענין שיכול האדון להשכיר רשות הכותים, והתמונה שלו כמוהו, שהרי גם התמונה יוכל מטעמו להניח כלי האדון בציתם. וא"כ חזר הוא להיות בעד האדון ומטעמו כמו שכירו ולקטנו של כל אר"א¹⁴.*

וצדוד יש טעם אחר להסיר קניית הרשות מן האדון כי ידוע כי דרך הרצים היא לעולם לאדון לשטופה כמו שירצה ולתם לצעלי הצחית דרך מצד אחר. א"כ הרי יכול לטלוק הכותים מן המצוי, ר"ל מן הדרך ההוא, וכיון שיכול לטלוקם הרי יכול להקנות הרשות כמו שאמר רבי אפס יפה עשייתם ששכרתם. אלא שטעם זה לא יספיק להכניס ולהוציא מן המצוי לבתי הכותים, כיון שאין אנו מסירין אלא מפני רשות האדון במצוי, ולא בצמים הפתוחים לו, דהו"ל כבבול רשות חצרו, ורשות ציחו לא בטל. אבל מצמי היהודים למצוי מותרין הם, כיון שקנו רשות ממי שהדרימם שלו, ויכול לטלוק צמי המצוי מן הדרך ההוא ולתם להם דרך מצד אחר. אבל הטעם הראשון מספיק אפילו להכניס ולהוציא מן המצוי לבתי הכותים.

ומ"מ טוב לכת להשמר שלא להכניס ולהוציא לבתי הכותים רק מצמי היהודים זה לזה דרך המצוי ולזה יספיקו שני הטעמים שכתבתי¹⁵. ובכל זה היה ראוי להאריך ולדקדק ולבאר מה שבו מן הקושיות וזמה יתורנו ויחישנו ולהביא ראיות על הכל אלא שלא האריך אין פנאי עתה.

סימן תכח

על שהיו זה עינות מים הרצה, כמו עיר התמרים על שהיו זה דקלים הרצה, כמו שפרגם אונקלס² קרעא דדקליא³.

מה ששאלת מה היה עיר המים הכתוב ציחא¹, נראה שהיה עיר צארן צמי עמון שכן שמה. ואולי נקראת כן

סימן תכט

לולב לכשיכנסו לביתו יטול על שולחנו, צ"ט שני, כלומר בחול המועד, שנטילת לולב צו מדרבנן, ודקדק שזה מדקדמי מי שצא בדרך, ואי ציז ראשון מי שרי למיזל כמו שדקדקתם אתה, דמשמע ליה דמי שצא בדרך. מסון לפתוח ומדנך רחוקה קאמר. הנה בירושלמי לא דקדקו ציה, כמו שלא היה מדקדק רצא בצמרצמו שהיה מעמיד משנת מי שצא בדרך צ"ט ראשון שנטילת לולב צו דאורייתא לפי שאפשר צמון התחוס כמו שאמרתי. ועוד שאפשר לטלוק בין לעון משנת מי שצא בדרך ולעון בירושלמי מי שהשכים לצאת בדרך, דלצאת בדרך משמע טפי מקום קרוצ מלשון מי שצא בדרך⁵.*

מה ששאלת על מה שהביא הרב אלפסי ז"ל בהלכות סוכה¹ הא דגרסינן בירושלמי² רב חייל בר אשי בשם רב המשכים לצאת לדרך מביאים לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגלה וקורא בה וכו'. והקשים אין מותר לצאת לדרך ביום טוב.

יש לתרץ המיירי צמון הפתוח כגון שהלך לגנות ופרדסים לעמוד שם ולשמור פירות. כדמילא במקמת יומא³ לענין יום הכפורים שומרי פירות עוצרין עד לוארן צמים. וכן שם הסולן להקביל פני רבו וכו'. ואע"פ שבגמרתו העמיד רבי ירמיה בפרק לולב הגזול⁴ משנת מי שצא בדרך ולא היה בידו

העיר היו המים ולא בשאר העיר שהיה יושב בה העם וכו'. ועי' פ"י ר"י ישעיה שם פ"י ב'.
 תכט 1 פ"ג ס"י אלף לו (יה, ב). 2 סוכה פ"ג ח"י (טו, ב).
 3 עז, ב. 4 סוכה לה, א. * עי' בתוס' סוכה שם ב"ה מדקדקתי. ועי' בח"י הרשב"א (ברכות ל). בדייה הא דאסיקנא, (ובתוס' הרי"י שיריליאון ברבתי שם).

9 עירובין שם ד"ה ולא. * 10 ב"י אר"ח ט"י שפ"ב ב"ה ומ"ש אם נשאר, ובט"י שצא ב"ה ומ"ש. ועי' בשו"ת ח"א ס"י ו מ"ש בזה.
 11 שם ס"ג, ב. 12 שם ס"ב, ב. 13 שם מ"א, א. * 14 ב"י שם ס"י שצא, שו"ע שם ס"א. * 15 ב"י שם ב"ה וכתב עוד, רמ"א שם ס"א.
 תכח 1 שמואל"ב, י"ד, כז. 2 דברים ל"ד, ג. 3 בפ"י היר"ק שמואל שם כ"ז עיר המלוכה וכו', והיא נקראת עיר המים שבאותה

אלפסי ז"ל בהלכות¹⁴ וכחש בעמימו¹⁵ פרט למכחש באחד מן השותפין אמר רבי יוסי הדא אמרה שנים שלוו מן האחד לע"ג דלא כפיזין אחראין ערבאין זה לזה אחראין וערבאין זה לזה. וכן הוכיחו המפרשים ז"ל¹⁶ מסוגית גמרא שלנו בפרק השואל.

ולכן נדון זה ג"כ כל אחד ערב לחבירו וכיון שזה הקרוז לעד ערב בכל, הנה העד פסול לכל ההלוואה כהיא

דלילעא ומודה. אלא שאע"פ שהשטר פסול והעדות בטלה כיון שקנו מהם אם הם מודים נקנין הרי הם חייבים במיזב דקנין אין צריך עדים, דלא ליבדו פהדי אלא לסקרי כדעמ רצונו מנהאל¹⁷ וה"ר אלפסי ז"ל¹⁸ וכן הכריע הרמב"ן¹⁹ וכל האחרונים ז"ל²⁰. ואין צריך לומר שחייבין לקיים שבעמם שאין השבעה תלויה בפסול העדים כיון שהם מודים נקנין והקנין קיים בלא עדים כמו שכתבתי.

סימן תכו

בלשית. לרבי יהודה אפקיחא

שמעתי אמריך כי נעמו ולהשיב על שאלותיך על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון אכין לבי אך באשר אין הפנאי מסכים להאריך אחיה מקצר ועולה.

אשר שאלת בענין הערוב אשר קניתם רשות חצי העיר שהיא מאדון אחד מן הממנהגה שלו, אם צריך לחי או קורה למברי, או אם די בקניית הרשות. וכן אם צריך ערוב מאחר שקניתם כבר הרשויות מאדון העיר.

דע שאין מצי נטר ע"י שמוק וערוב, כי אם אחד היום לו ההכשר הראוי צמחילותיו. והכשר המחילות לחוד, והשמוק והערוב לחוד. וסמלה צריך להכשירו צמחילות, ובהכשר המחילות יש מלוקים הרבה לפי מכות המצוי ועיניו. כי יש מצי שדי לו גלמי או קורה מלד אחד, וזהו המצוי הקמוס מג' רוחותיו שנותן הלמי או הקורה ברות הד'. יש מצי שאין די לו בזה והוא המפולג לר"ה משני ראשיו. ובה יש מחלוקת בין הפוסקים כי הרז אלפסי ז"ל¹ והר"ם ז"ל² פסקו כרז שפסק בפ"ק דערובין³ כפ"ק דמנייה דבני אורת פתח מכאן ולמי או קורה מכאן. והרשב"א ז"ל⁴ פסק כשמואל שפסק כמנייה אלינא דר"ה דלא סגי בצורת פתח מלד אחד ולמי או קורה מלד אחד אלא צני דלת מכאן ולמי או קורה מכאן. ויש מחלוקת שצריך לחלק בהן אם דינן כסמוס ואם דינן כמפולג לפי ענין מכותם ואיכותם. כמו מצוי עקום עשוי כמין ג"ס ומפולג משני ראשיו לרשות הרבים, וכמו מצוי העשוי כמין ח' ומפולג משני ראשיו לר"ה, וכמו מצוי עשוי כנדל והוא סרך מרצה רגלים. וכל אחד מאלה המצואות הנזכרים חלוקים להכשרם ולא אוכל עמה לבאר דין כל אחד ואחד כי יהיה אריכות גדול. אבל אין שום מצוי ואפילו הסמוס משלש רוחותיו שלא יהיה צריך לכל הפסות למי או קורה ברות הרביעי המפולג לר"ה. ואין השמוק והערוב ולא קניית רשות ממירו כמו שאמרו בפ"ק דערובין⁵ וכי כבר עושה אותו רה"י כבר עושה אותו ר"ה.

אלא שאף אחרי היום המצוי נכשר בלמי או קורה למצוי שדי לו בזה או בצורת פתח או בלמ למצוי שצריך זה, עדיין צריך שמוק. שהרי אפי' הפלג שיש לה די מחילות גמורות צריך שיערבו צני הבתים אשר נולד. וזה מחמת שלמה וזית דינו כמו שאמרו בפ' עושין פסין⁶ שלמה פקן ערובין ודיים. ולכן עכ"פ צריך להכשיר מחלה המצוי שלכם בלמי או קורה, ודי בזה אם אינו מפולג לר"ה כי אם מרות אחת. ואח"כ יש לכם להשתפק ולעשות ערוב צמחי. ומה שקניתם הרשות מן האדון אינו מועיל אם אין לכם ערוב, שהרי אפי' יהיה רשות הכותים שלכם הרי הישראלים אוקרים כל אחד על חבירו כיון שלא ערבו.

ואין לומר שכל שיקנה אחד מהם רשות כל הישראלים מן האדון שלא יהא צריך ערוב לפי שהאחרים יהיו אורחים לגביה. שהרי רבים אינם נעשים אורחים אלא יסוד כמו שפורש בפ"י הד"ר⁷ מד לגבי משאף הוא אורת משאף לגבי מד לא הוא אורחים. ולכן עכ"פ יש לכם להכשיר המצוי בהכשר המחילות ואחר כן להכשיר הדיוורין לשמסם בערוב.

ואף לגבי רשות הכותים יש לעיין אם אותה קניה שעשייתם מועלת. שהרי אע"פ שיש לאדון חיזה מה על חשיו אינו יכול להכשיר רשותם. שהרי מן הדין אינו יכול לסלקם ואפי' היו הבתים שלו והשכירים לאחרים כל שאינו יכול לסלקם אינו מועיל שכירות שיעשה הוא מן הרשות, כדאמרין בפ' הד"ר⁸ רבי שמעון [בן לקיש] ותלמידיו דר' חנינא איקלעו לההוא פונדק דלא הוה שוכר והוה משכיר אמרי מהו למיגר מיניה היכא דלא מצי מסלק ליה לא תבעי לך דהא לא מצי מסלק ליה כי תבעי לך דמצי מסלק ליה כיון דמצי מסלק ליה אגרינן מיניה או דלמא השתא מיהא הא להא סלקיה אמר להו רבי שמעון נשכור ולכשתנן אלל רוחותיו שדדווס נשאל להם אתו ושאלו לרבי חפס אמר להם יפה עשייתם ששכרתם. הנה בכאן שכל דלא מצי משכיר לסלק השוכר אינו יכול

הר"ן שם ולעיל סי' שצב. תכו 1 עירובין פ"א סי' תקפג (ב, א). 2 שבת פ"י ח"ג. 3 ו. 1. ב. 4 בעבודת הקודש ריש שער ב' ובחיי לעירובין שם ד"ה אלא. ועי' מ"ם שם ולעיל סי' ותו. 5 י"ב, ב. 6 שם כא, ב. 7 שם סט, ב. 8 שם סה, ב. 14 שבעות פ"ה סי' אף קמד (סז, ב - ז, א). 15 ויקרא ז, כא. 16 הר"ן בחיי לבי"ם צו, א ד"ה הושותפין. 17 קדושין סה, ב מובא ברמב"ן דלהלן 19. 18 קדושין שם סי' תרס [כת, ב]. 19 ב"ב מ, א ד"ה קנין [הרפוסים שלפנינו לט, ב]. 20 רשב"א ב"ב שם. ועי' ח"י